

از خانواده چه می‌دانیم؟

۵

همراه و همکار

- روش تربیت فرزند -

محمد حکیمی

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری

حکیمی، محمد، ۱۳۱۸
همراهی و همگامی: روش تربیت فرزند/ محمد حکیمی
مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۴۰

ISBN 978-600-06-0125-6

شابک
فروست

وضعیت فهرست‌نویسی

فیا
عنوان دیگر

روش تربیت فرزند
تربیت خانوادگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

Domestic education -- Religious aspects -- Islam

موضوع
موضوع

تربیت خانوادگی
Domestic education

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

موضوع
موضوع

بنیاد پژوهشهای اسلامی
شناسه افزوده

۱۳۹۵ هـ ۸ / ۴ ج ۲۵۳ / ۴ BP

۲۹۱ / ۶۴۴
رده کنگره

۴۴۵۲۶۲۵
رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

از خانواده چه می‌دانیم؟ ۵

همراهی و همگامی: روش تربیت فرزند

محمد حکیمی

چاپ اول: ۱۳۹۵ / ۲۰۰۰ نسخه، رقعی / قیمت ۵۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

توزیع: تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۷۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۵
۱. آشنایی با اصول تربیت.....	۱۳
۲. پیش‌رینگی‌های تربیت.....	۱۸
۳. اهمیت حیاتی تربیت.....	۲۱
۴. تربیت، کاری پیامبرانه.....	۲۷
۵. پرورش روح خداپاوری.....	۳۰
۶. راههای پرورش باورهای دینی.....	۳۶
۷. مداومت در تربیت.....	۳۹
۸. دوری از استبدادگرایی (در تربیت).....	۴۳
۹. نقش الگو و نمونه (های رفتاری) در تربیت.....	۴۸
۱۰. زیبانمایی زیباییها و زشت‌نمایی زشتیها.....	۵۲
۱۱. سالهای تربیت.....	۵۷
۱۲. آرامش در خانواده.....	۶۲
۱۳. تربیت فکرو خرد.....	۶۶
۱۴. تغییر عاداتهای ناهنجار.....	۷۱
۱۵. تربیت عاطفی.....	۷۶

۴ □ هم‌رأمی و هم‌گأمی - روش تربیت فرزند -

۱۶. مساوات و برابری (میان فرزندان) ۸۰
۱۷. نوع رفتار در برابر خواسته‌ها ۸۵
۱۸. تربیت با راست‌گویی و پیمان‌داری ۸۹
۱۹. پرورش احساس مسئولیت‌پذیری ۹۳
۲۰. تربیت غریزه جنسی ۹۶
۲۱. گرامیداشت پدر و مادر ۱۰۴
۲۲. گزینش هم‌نشین ۱۰۸
۲۳. نه‌نجاری‌های روانی و زدایش آن ۱۱۱
۲۴. ریشه‌های ناهنجاریها ۱۱۶
۲۵. زمانهای فراغت و تفریح ۱۲۱
۲۶. زمینه‌های اقتصاد، تربیت ۱۲۷
۲۷. روشهای زیربنایی در تربیت ۱۳۳
۱. پرهیز از کاموری و لذت‌پرستیرای انراط ۱۳۳
۲. دوری از نازپروری ۱۳۵
۳. زیاده‌روی در دوستی ۱۳۶
۴. پرهیز از تسلیم در برابر همه خواسته‌های فرزندان ۱۳۷
۵. تربیت در ظرف سختیها ۱۳۷
۶. آموزش فنون دفاع، جنگ و جنگاوری ۱۳۸
۷. آموزش دشمن‌شناسی ۱۳۹

پیش‌نشار

امام سخّاد «ع»:

اِنْ مَّا كَانَ ابْنُ آدَمَ الْيَوْمَ الَّذِي يَلِدُ مِنْ اُمِّهِ.^۱

«انسان در روز تولّد بزرگ‌ترین (موجود) در دوران زندگی خویش است.

انسان که در سخن امام «ع» خلاصه «عالم اکبر» و جهان بزرگ است، در آغاز تولّد و لحظه گام نهادن بدین سرای، در دامن مادر قرار می‌گیرد، و خانواده‌ها - نیز پدیده بی‌مانندی را در اختیار می‌گیرند، و برای رشد و بالندگی او تلاش می‌کنند. در گام نخست باید به عظمت نوزاد ژرف بیندیشد، ربه کوچکی کودک ننگرند، و بدانند که به پرورش و تربیت نمونه و فشرده‌ای از جهان بزرگ دست می‌یازند.

اکنون این انسان که از مادر زاده می‌شود، در انگارها کوچک و

خرد است، و اندک اندک بزرگ و بزرگ ترمی شود، و نیروها و استعدادهای درونی او شکوفامی گردد، تا به بزرگی و نیرومندی می رسد، و در خانواده و جامعه نقشی را برعهده می گیرد.

«انسان در بُعد تن و روح، شگفت انگیزترین پدیده های ازینش، و کانون اسرار و رموزی بیکران است، تا جایی که بیشتر ابعاد هستی او ناشناخته مانده است.

عزت رصف ناپذیر وجود انسانی، در بیتی بسیار عمیق - منقول از امام علی (ع) - چنین تصویر گشته است:

آیا می پنداری که تر (همین) جثه ای کوچکی،
با آنکه جهان بزرگ - رتبه - بالا شده است؟

انسان! با این جسم کوچک فیز، کی که در اقیانوس بیکران هستی چون ارزنی به حساب می آید، نمونه، مظهری از کل عالم خلقت است، در بعد جسمی و مادی. اسرار بیچیده این موجود، همه متخصصان و اندیشمندان را به حیرت واداشته است، بویژه در بُعد روانی و روحی، که موضوعی بسیار عجیب تر و اسرارآمیزتر، و شناخت گنه و حقیقت آن، ناممکن است...»^۱.

این نوزاد و کودک انسانی در آغاز تولد، همه سرمایه‌ها و نیروهای رشد و بالندگی را با خود دارد، سرمایه عمر او همگی و یک جا در کودکی نقد و در دست اوست، استعداد هرگونه پیشرفتی را در کودکی در اختیار دارد، و هر چه تا آخر عمر بدان دست می‌یابد در خردسالی یکجا در دست اوست. هر چه عمر او بیهوش می‌شود، پاره‌ای از زمان کلی دوران زندگی و سرمایه‌های خود را از دست داده و در دوران سالخوردگی که بهار و تابستان و پاییز عمر را به پایان رسانده است، چند روزی بیشتر از عمر او باقی نمانده و سرمایه چندانی را اختیار او نیست.

اکنون راز این حکمت سخنانی آشکار می‌شود که چرا روز تولد فرزند آدم را - که لحظه‌های آغازین زندگی اوست - بزرگ‌ترین زمان هستی و وجود او شمرده‌اند:

این بزرگ‌ترین موجود؛ یعنی نوزاد، در اختیار پدر و مادر قرار می‌گیرد، و خانواده عهده‌دار رشد و پویایی او هستند، و باید سرمایه‌های نهفته در او را شکوفا سازند. اهمیت کار تربیت از این نقطه آغاز می‌شود، و خاستگاه اصلی این کار بزرگ و پیامبرانه دامن مادر و سرپرستی پدر و کاشانه خانواده است، و از این نقطه، کودک راه فرازگرایی را در پیش می‌گیرد، تا به جایگاه

انسانی برومند می‌رسد، و در زندگی رسالتی را برعهده می‌گیرد. از این رو تربیت فرزندان از دشوارترین کارهاست، و کاردانی و ژرفنگریهای گسترده‌ای می‌خواهد، و برآستی ظریف‌ترین و دقیق‌ترین موضوعی است که انسانها با آن روبه‌رو هستند. **آرافت و دشواری این کار به سه علت است:**

۱. سر و کار در این راه با انسان است، و انسان پیچیده‌ترین و اسرارمیزترین موجود در جهان آفرینش است، و تربیت او و شکل دادن به نیروهای درونی او بسیار دشوار است.

۲. گام نهادن در ره تربیت، دوپیش زمینه ضروری دارد که این هر دو نیز دشوار است: آ دانایی و آگاهی لازم. ب - عملی شدن و عینیت یافتن دانسته‌ها.

۳. سنین تربیت نیز کارمربیان را دشوار می‌کند؛ زیرا بهترین زمان تربیت دوران کودکی است، و در این دوران با اینکه پذیرش بیشتر است و صفحۀ ذهن صاف و نانوشته است، لکن دانایی و عقلگرایی کافی وجود ندارد، و با تاب و تپش دای کودکی همراه است. این حقیقت، تربیت را بسیار دشوار می‌سازد.

چنانکه یاد شد، در گامهای نخستین تربیت باید آگاهی و کاردانی لازم وجود داشته باشد، و هرگونه برخورد با کودکان باید

آگاهانه باشد. «... تربیت در مقایسه با دیگر کارها بسیار دشوارتر و پیچیده تر است، از این رو آگاهی از مبانی تربیت و شیوه های اجرایی آن ضروری تر است.

موضوع کار در تربیت، موجود زنده و صاحب فکر و اراده است که همواره در تحوّل و تغییر می باشد، و در عین حال که زمینه های تربیتی به طور کلی و نوعی اندکی روشن است، لیکن در هر فرد مورد تربیت ویژگی هایی وجود دارد که در دیگر افراد نیست، و این بر پیچیدگی کار تربیت می افزاید...»^۱.

در نگرشی دیگر، فرزندان امانت خدایی هستند، و بر سبیل امانت نزد ما سپرده شدند، خالق و رازق و حافظ آنها خداست. این امانت را باید طبق خواسته های خالق آنان تربیت کرد، تا راهی غیر خدایی نیمایند، و خدا بار رحمتش بر این باشد. این جهت بسیار مهم نیز بر اهمیت کار تربیت می افزاید.

بعد دیگری نیز در تربیت فرزندان وجود دارد که بسیار مهم و حیاتی است، و در زندگی و مرگ آدمی تأثیرهایی بی مانده دارد، و آن دستیابی به بخشش و مغفرت خدایی است که شامل حال

پدران و مادران می شود آنگاه کہ فرزند را درست تربیت کنند، و کارهای نیک و خدایی انجام دهد. این براستی مهم و ارزشمند است، و از هیچ راه دیگری دست یافتنی نیست، و اگر نبود جز همین ره آورد در تربیت فرزندان، شایسته بود کہ لحظه ای در تربیت فرزندان درنگ نشود.

پیامب «ص»: عیسی بن مریم «ع» برگوری گذشت کہ خفته در آن عذاب می کشید. سال بعد نیز بر همان گور گذشت و دید کہ دیگر عذاب ندی شد؟ گفت: پروردگارا! پارسال بر این گور گذشتم و صاحب آن عذاب می شد، و امسال از آن می گذرم کہ عذاب از او برداشته شده اس؟

خداوند به عیسی وحی کرد و گفت: ای روح الله! فرزند صالحی از او بزرگ شد، و راهی را راه را کرد، و یتیمی را سرپرستی نمود. من برای کارهای (نیک) فزندش، او را آمرزیدم.^۱

آینده نگری، و دشواریهای حساب و کتاب آخری و پس از مرگ ایجاب می کند کہ فرزندان دین باور و شایسته تربیت

کنیم، تا کوتاهیهای ما در دنیا را با رفتار نیک خود جبران کنند، و موجب بخشش خدایی شوند.

با کمال تأسف در این زمان به تربیت، بویژه تربیت دینی فرزندان توجهی نمی‌شود، و اهمیت بی‌مانند آن فراموش شده است. دادن سرباز زدن از مسئولیتی بسیار بزرگ است که در دنیا و آخرت گریبانگیر مادران و پدران می‌شود. این حقیقت در احادیث آمده است:

پیامبر «ص» - بیا، بر آیم «ص» به برخی کودکان نگرست و فرمود: وای بر فرزندان آخر الزمان از دست پدرانشان! گفتند: ای رسول خدا! از پدران ما رشان؟

پیامبر فرمود: نه، بلکه از پدران مؤمنان، که هیچ چیز از احکام (دین) را به آنان نمی‌آموزند، و هم‌گانه پندانشان خود بیاموزند، آنان را باز می‌دارند؟ ...^۱

این رساله که دفتر پنجم از مجموعه پنج‌گانه دربار خانواده است، ویژه تربیت فرزندان نگارش یافته است، و معیارهای اصلی تربیت را با بهره‌گیری از قرآن و احادیث پیامبر «ص» و

امامان «ع»، روشن می سازد؛ معیارها و روشهایی که پیشتر از اندیشه های تربیتی، و یا همگام با آنهاست. بدین امید که خانواده های ما به تربیت فرزندان بیشتر توجه کنند، و با بررسی راهکارهای آن، در این رسالت مهم به موفقیتی روزافزون دست یابند، و فرزندانی برومند، دین باور و مسئولیت شناس تربیت کنند، تا مایه شادی در دنیا، و دستمایه رستگاری و نجات در آخرت گردند، ان شاء الله تعالی.

محمد حکیمی

فروردین ۱۳۹۵